

RECENZII

O NOUĂ ABORDARE PRIVIND COLONIILE BULGARILOR DIN BASARABIA (1774–1856)

Apărută de sub tipar în anul 2017, lucrarea *Coloniile bulgarilor în Basarabia (1774–1856)* în volum de 384 p., elaborată de sârguinciosul și distinsul cercetător Ivan Duminica (n. 1988), devine una de referință în palmaresul studiilor consacrate istoriei comunităților bulgare stabilite cu traiul în spațiul dintre Prut și Nistru în perioada ascensiunii teritoriale a Imperiului Rus.

În contextul de interes general față de diaspora bulgară coagulată în țările riverane ale Mării Negre, actualmente Republica Moldova și Ucraina, lucrarea este cu adevărat novatoare și aduce un plus de informație referitor la premisele colonizării bulgare, direcțiile și etapele principale ale emigrării, strategiile politice inițiate de autoritățile țariste față de coloniștii bulgari, precum și eforturile ultimilor de a-și prezerva valorile culturale (limba, tradițiile și obiceiurile).

Autorul și coautorul a câtorva lucrări științifice, dr. Ivan Duminica, cunoscut pentru solida pregătire în cadrul a două doctorate (2014/2015), unul la Veličko Târnovo (Bulgaria) sub conducerea științifică a dr. Kalcio K. Kalcev și altul la Chișinău (Republica Moldova) sub îndrumarea științifică a dr. hab. Ion Gumenăi, a scos în valoare mai multe problematice eclipsate în cercetările din domeniul istoriei.

Preocupat încă din anii studenției de chintesența strămutării popoarelor balcanice în sudul Basarabiei, din perspectiva narațiunilor istorice (ruse, române și bulgare), dar și influențat de discursul istoriografic, autorul reevaluează scrierile istorice (în special cele sovietice), le completează cu mai multe lucrări apărute în România și Bulgaria perioadei interbelice, care, din considerente ideologice, au fost catalogate drept „burgheze” și „date uitării”. Ceea ce cu adevărat este valoros și important este faptul că autorul introduce pentru prima dată în circuitul științific un vast și bogat material documentar depistat în arhivele din Republica Moldova, Federația Rusă, Ucraina, Turcia, Bulgaria și România. Anume din acest punct de vedere (al punerii în circuitul științific a datelor inedite de arhivă) putem atribui lucrării un caracter cu adevărat inedit.

Atent la lacunele istoriografiei, Ivan Duminica se angajează inclusiv să creioneze viața spirituală a bulgarilor, apariția elitei nobiliare din rândul coloniștilor bulgari și, nu în ultimul rând, relațiile dintre aceștia și vecinii lor moldoveni și nemți.

Ivan DUMINICA

COLONIILE BULGARILOR ÎN BASARABIA (1774–1856)

În ceea ce privește limitele cronologice – 1774–1856, trebuie să precizăm că în alegerea lor autorul a fost ghidat de schimbările survenite în urma semnării tratatelor de pace de la Kuciuk-Kainargi și Paris. Primul îngăduia (prin oferirea de către otomani a teritoriului dintre Nistru și Bugul de Sud) ieșirea Imperiul Rus la Marea Neagră, ceea ce facilita imigrarea populației transdanubiene în zona coastei de nord a Pontului Euxin. Al doilea, prin retrocedarea celor trei județe (Cahul, Bolgrad și Ismail) ale Basarabiei, stabilea separarea coloniilor bulgare între Imperiul Rus și Principatul Moldovei.

Structurată în patru capitole și subcapitole corespunzătoare, monografia vine cu expunerea evenimentială și analiza secvențială a istoriei coloniilor bulgare amplasate în sudul Basarabiei. Primul capitol (p. 16-52) este dedicat prezentării istoriografiei problemei și surselor istorice. Destul de tehnic, acesta este necesar pentru familiarizarea cititorului cu laboratorul de lucru al istoricului și cu principalele

concepte operaționale care se vor regăsi pe parcursul întregii lucrări.

Analiza propriu-zisă începe cu al doilea capitol (p. 53-121), cel mai consistent de altfel, care se concentrează pe explicarea premiselor și etapelor emigrării bulgarilor la nord de Dunăre în Principatele Române și în sudul Imperiul Rus. Autorul subliniază că exodul a fost generat, în special, de politica de asuprire adoptată de autoritățile otomane față de supușii săi creștini și se intensifică îndeosebi în contextul războaielor ruso-turce din 1806-1812 și 1828-1829, cote maxime fiind înscrise mai ales în timpul și după ultimul război enunțat în lucrare. Din punct de vedere al etapelor emigrării, autorul identifică patru la număr (sfârșitul sec. XVIII - începutul sec. XIX; 1806-1812; 1812-1828; 1828-1829/1845). Potrivit estimărilor, în total, în Basarabia s-ar fi așezat cu traiul în jur de 36 530 de coloniști, care au întemeiat în Bugeac 83 de colonii. Un alt aspect important ține de identificarea regiunilor din care au emigrat etnicii bulgari în Basarabia. Astfel, autorul conchide că aceștia au venit din regiunile de sud, de nord-est și de vest ale Bulgariei. Emigrarea a avut atât un caracter sporadic (neorganizat), cât și de masă. Din punctul de vedere al îndeletnicirilor, majoritatea coloniștilor emigrați din orașele bulgare erau negustori, iar cei emigrați din sate erau țărani și meșteșugari. Zona în care s-au așezat cu traiul a fost cea a Bugeacului. Se atestă, totodată, și o emigrare internă a coloniștilor bulgari, adică în interiorul Basarabiei, din considerentul exploatării pământurilor libere, intrate în posesia statului.

Al treilea capitol (p. 122-181) include analiza principalelor îndeletniciri ale coloniștilor bulgari. Provenind în majoritate din țărani, autorul surprinde că tocmai acest fapt i-a determinat să se ocupe de agricultură, creșterea animalelor (în special a ovinelor) și de cultivarea viței-de-vie. O altă îndeletnicire, care era în strânsă corelație cu cea prestată de țărani coloniști, era comerțul. Acesta a implicat o categorie importantă de negustori bulgari care facilitau tranzacțiile comerciale și economice dintre cele două imperii: rus și otoman. În continuare, autorul aduce în atenția cititorului faptul că guvernul țarist a încurajat pe toate căile implicarea coloniștilor bulgari în tranzacțiile comerciale, ceea ce a dus la apariția unor însemnați negustori bulgari care dețineau importante capitaluri comerciale. Același lucru a generat și apariția unor importanți proprietari de pământ.

Ultimul capitol (p. 182-223) se focalizează pe analiza vieții spirituale a coloniștilor bulgari din Basarabia. În acest context, autorul demonstrează că etnicii

bulgari s-au bucurat de libertatea religioasă, acordată în mare măsură de autoritățile țariste printr-un statut special al coloniștilor. În acest sens, în regiunile colonizate de bulgari au fost construite un șir de case de rugăciuni și biserici. Deja în primul sfert al sec. XIX, în 33 din cele 60 de colonii bulgare funcționau lăcașuri de cult, iar din rândul clericilor se evidențiau preoți care propagau ideea renașterii naționale. În ceea ce privește înființarea instituțiilor de învățământ, acestea apar destul de târziu (primele școli fiind instituite în anii 1830-1840) și erau concentrate în jurul parohiilor. Ulterior, își fac apariția școlile lancasteriene. În 1847, numărul școlilor în mediul coloniștilor bulgari ajunge la 90, iar peste un deceniu, în 1858, este fondată prima instituție bulgară de învățământ mediu din Basarabia - Școala Centrală din Bolgrad.

În concluzii, autorul remarcă faptul că imigrarea în masă a coloniștilor bulgari a avut doar un impact pozitiv asupra situației economice din Basarabia. În primul rând, aceștia au început să lucreze pământurile înțelenite din stepa Bugeacului. Totodată, aceștia s-au încadrat rapid în relațiile economice și comerciale din regiune, având o contribuție însemnată în dezvoltarea relațiilor comerciale cu Balcanii. În ceea ce privește coabitarea bulgarilor cu moldovenii și nemții, aici autorul specifică faptul că primii au asimilat activ metodele și tehnicile agricole pe care le posedau atât moldovenii autohtoni, cât și germanii din coloniile învecinate.

Ceea ce mai trebuie să specificăm este faptul că componenta științifică a lucrării este susținută de o vastă bibliografie, în total fiind constituită din 450 de titluri (p. 227-253), iar lectura studiului academic include un amplu material ilustrativ, tabele, documente, hărți etc. Fotografiile de epocă, precum și hărțile elaborate pe criteriul etnic în colaborare cu dr. Dorin Lozovanu și Călin Pantea reprezintă adevărate bijuterii, mai ales că sunt publicate în premieră.

Așadar, atât prin actualitatea subiectului pe care îl aduce în discuție, prin informațiile inedite pe care le oferă și sursele puse în valoare, dar și prin eleganța cu care autorul o transferă mai multor categorii de public, putem considera lucrarea, fără să greșim, o adevărată contribuție în aprofundarea cunoștințelor cu privire la comunitatea bulgară din Basarabia de altădată. În această ordine de idei, vrem să adresăm felicitările noastre autorului cu ocazia acestei apariții editoriale valoroase.

Lidia PRISAC